

Náučný chodník Považský Inovec

Kraje:	Nitriansky a Trnavský
Okresy:	Topoľčany a Piešťany
Geomorfologické jednotky:	Považský Inovec a Podunajská pahorkatina
Geologické jednotky:	jadrové pohorie a neogénna panva
Chránené územie:	prírodná pamiatka Čertova pec
Prístup:	bus Banka, Havran alebo Nemečky, resp. obce na odbočkách z ústrednej trasy: Šalgovce, Ardanovce, Radošina, Nitrianska Blatnica, Vozokany, Lipovník, Hubina, Ducové, Bojná, Tesáre, Závada, Podhradie, Velušovce, Prašice
Východiská:	bus Banka, Havran alebo Nemečky, resp. obce na odbočkách z ústrednej trasy
Trasa:	Banka, sedlo Havran - (odbočka Šalgovce - odbočka Ardanovce -) jaskyňa Čertova pec - (odbočka Radošina - odbočka Nitrianska Blatnica -) Kaplnka sv. Juraja - (odbočka Vozokany a Lipovník -) sedlo Marhát - (odbočka Hubina a hradisko Kostolec -) hradisko Bojná-Valy - (odbočka Horné Mlyny a Bojná - odbočka Tesáre - odbočka Závada -) Topoľčiansky hrad - Podhradie - (odbočka Prašice -) vodná nádrž Nemečky - Nemečky
Dĺžka:	60 km vrátane odbočiek do obcí
Čas prechodu:	individuálny podľa dĺžky trasy

Počet zastávok:	18 + 21 na odbočkách do obcí, resp. v obciach
Náročnosť:	náročná trasa z hľadiska celkovej dĺžky

Zameranie chodníka: historické, kultúrne, prírodovedné, ochranárske

Typ chodníka: samoobslužný, líniový rozvetvený (s 10 odbočkami), obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Prepojený je so zelenou, žltou a červenou turistickou značkou a viacerými cyklotrasami.

Rok otvorenia: 2008

Aktuálny stav: Náučný chodník je v dobrom stave.

Textový sprievodca: nie je; stránka náučného chodníka; voľne sú dostupné vizuály niektorých informačných panelov > .PDF

Kontakt: Regionálna rozvojová agentúra Topolčiansko, Stummerova 1941/6, 955 01 Topolčany, tel. 0911 193 965

Poznámky: (1) Náučný chodník tvorí ústredná trasa, vedúca juhovýchodnými svahmi južnej časti Považského Inovca a na dvoch kratučkých úsekoch aj jeho hlavným chrbtom (v oblasti sediel Havran a Marhát), a niekoľko odbočiek ako prístupových trás z najbližších obcí, čo umožňuje z nej tvoriť mnohoraké individuálne náučné trasy. (2) **Archeologické múzeum Velkej Moravy v Bojne** sa nachádza v prízemí Obecného úradu v Bojne (otvorené denne 10 - 16 h, bezbariérové, tel. 0903 211 785; 038 / 5364 015).

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie po častiach. Odporúčame návštevu hradísk Ducové a najmä hradisko v Bojne spojené s prehliadkou Archeologického múzea Velkej Moravy v Bojne (viac info vyššie).

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Považský Inovec. Jadrové pohorie na západnom Slovensku zhruba medzi Hlohovcom a Trenčínom pretiahnutého pôdorysu s dĺžkou cca 48 km a šírkou do 15 km, kulminujúce v severnej časti vrchom Inovec (1 042 m n. m.). Severne naň nadväzujú Strážovské vrchy, zo západnej strany susedí s Dolnovážskou nivou a z východnej s Nitrianskou pahorkatinou (obe sú podcelkami Podunajskej pahorkatiny). Geomorfologicky sa delí na štyri podcelky: Vysoký Inovec (Inovec 1 042 m), Nízky Inovec (Bezovec 743 m), Kraľčie vrchy (Marhát 748 m) a Inovecké predhorie na rozsiahlych plošinách pozdĺž západného okraja pohoria s výškami do 550 m n. m. Pohorie je bohaté na pramene. V severnej časti je viacero prameňov minerálnej vody (kyselky). Medzi najvýznamnejšie patria liečivé termálne pramene (s teplotou až 69 °C), vyvierajúce pozdĺž tektonických línií pri úpätí pohoria na Kúpeľnom ostrove v Piešťanoch, ktoré umožnili vznik svetoznámych kúpeľov. Lesy v pohorí tvoria dubiny, dubohrabiny až bučiny v najvyšších častiach. V pohorí je mnoho značených turistických chodníkov a cyklotrás, rozhľadne či vyhlídkové miesta, hrady (zrúcaniny), hradiská, lyžiarske strediská.

Sedlo Havran (390 m n. m.). Horské sedlo v južnej časti Považského Inovca (v podcelku Krahulčie vrchy) na rozhraní Trnavského kraja a Nitrianskeho kraja, ktorým prechádza významný cestný spoj medzi Bankou (a Piešťanmi) na Považí a Radošinou (a Topoľčanmi) na Ponitří.

Prírodná pamiatka Čertova pec. Chránené územie vyhlásené v roku 1994 na ochranu verejnosti voľne prístupnej krasovej jaskyne v juhovýchodnej časti Považského Inovca asi 2 km severozápadne od Radošiny. Má tvar tunela a je 27 m dlhá a bez sintrovej výzdoby. Bola sídliskom lovcov v staršej dobe kamennej. Je to najstaršie známe jaskynné osídlenie u nás. Je preto významnou archeologickou a paleontologickou lokalitou.

Rotunda sv. Juraja nad Nitrianskou Blatnicou. Rímskokatolícka kaplnka na skalnatom výbežku na južnom svahu Marhátu v Považskom Inovci asi 4 km severne od obce Nitrianska Blatnica obsahujúca po viacnásobných prestavbách pravdepodobne najstaršiu stojacu sakrálnu stavbu nielen na území Slovenska, ale aj v celej východnej časti Strednej Európy (východne od Salzburgu). Datovanie stavby pôvodnej rotundy rádiouhlíkovým laboratóriom Katedry jadrovej fyziky a biofyziky FMFI Univerzity Komenského v Bratislave do pred-Cyrilometodského obdobia pravdepodobne na obdobie rokov 830 ± 30 n. l. potvrdilo medzinárodné konzorcium šiestich rádiouhlíkových laboratórií z USA, Švajčiarska, Rakúska, Česka a Maďarska analýzou 20 vzoriek (drevo, uhlíky, murovacía malta a omietková malta). Tieto zistenia súčasne znamenajú, že kresťanstvo v Nitrianskom kniežatstve bolo rozšírené už počas panovania kniežata Pribinu. Lokalita okolo rotundy bola osídlená až do 13. storočia, kedy sa vyčerpali miestne zásoby železnej rudy, s ktorou obyvatelia obchodovali. V rámci barokovej prestavby v 18. storočí k rotunde pristavali pustovňu. V nej žijúci predposledný pustovník – Ján Viktorín Zimány – je pochovaný na cintoríne v neďalekom Lipovníku. Z Pustovnickej školy z druhej polovice 18. storočia, ktorá stála oproti rotunde, vzišli mimoriadne osobnosti (napr. arcibiskup Ján Scitovský – kardinál a prímás uhorský). Pri rotunde sa nachádza replika zrubového jednopriestorového obydlia z 9. – 10. storočia a súsosie Golgoty z 18./19. storočia. Rotunda, zvaná aj jednoducho ako **Jurko** alebo **Ďurko**, je národnou kultúrnou pamiatkou a miestom príležitostných bohoslužieb.

Marhát (748 m n. m.). Výrazný horský masív – dominanta – južnej časti Považského Inovca severne od Nitrianskej Blatnice s vrcholovým hrebeňom s vystupujúcimi vápencovými a dolomitovými skalkami. Na vrchole stávala drevená triangulačná veža, pri ktorej v roku 1947 občania z Nitrianskej Blatnice postavili 10 m vysoký ocelový Kríž vďaka s nápisom „Bože, ochraňuj turistov“. V roku 2008 bola na vrchole vybudovaná 17 m vysoká drevená rozhľadňa, na ktorú vedú rebríky so 61 schodmi. Sprostredkúva kruhový výhľad na Malé Karpaty, Biele Karpaty, Strážovské vrchy, Vtáčnik, Tribeč, ale aj vežiaky Bratislavy či malofatranský Klak i Veľký Inovec. Vrchol je dostupný turistickými značenými chodníkmi.

Hradisko Kostolec. Velkomoravské hradisko a významná archeologická lokalita na plošine na západnom okraji Považského Inovca nad obcou Ducové, ktorá bola osídlená pre svoju blízkosť k dôležitým dávnovekým cestám, predovšetkým považskej vetve tzv. veľkej jantárovej cesty, už od praveku. Patrí k najvýznamnejším pamiatkam z obdobia Veľkej Moravy. V polovici 9. storočia tu vzniklo opevnené včasnofeudálne veľmožské sídlo – dvorec – s obytnou zástavbou, kostolom s malým pohrebiskom príslušníkov vládnucej vrstvy a hospodárskymi budovami ohradené valmi a hlbokou priekopou. V súčasnosti sa tu nachádza voľne prístupný areál dvorca s čiastočne zrekonštruovaným palisádovým opevnením s bránou, vnútornými palisádami, murovaným pôdorysom predrománskej rotundy a základmi obytných a niekoľkých hospodárskych budov. Ponúka výhľady na širokú nivu Váhu s Malými Karpatmi a Bielymi Karpatmi v pozadí a hrad Tematín v Považskom Inovci. Hradisko je národnou kultúrnou pamiatkou.

Hradisko Bojná-Valy. Najvýznamnejšie slovanské hradisko Veľkej Moravy, ležiace na konci severovýchodnej rázsochy v masíve Marhátu v Považskom Inovci asi 6 km severozápadne od obce Bojná. Na začiatku 9. storočia, teda v časoch Pribinovho kniežatstva, tu existovala aglomerácia

viacerých hradísk. Zachované monumentálne valy miestami dosahujú na vonkajšej strane výšku až 10 m. Ide o jednu z mála lokalít, kde po náhlom zániku v 10. storočí trvalé osídlenie nepokračovalo a zničené hradisko postupne upadlo do zabudnutia aj so všetkým bohatstvom, vďaka čomu sa zachovalo dodnes mnoho artefaktov. Mimoriadnym je nedávny nález pozlátených plakiet s najstarším písomným nápisom v rámci Slovenska, ktoré dokladajú christianizáciu a písmo na našom území ešte pred príchodom vierozvestcov Cyrila a Metoda. Okrem plakiet sa tu našiel aj zvon, unikát mimoriadnej hodnoty, a mnoho drahých či bežných predmetov so znakom kríža. Mnohé nálezy poukazujú na mimoriadne majetných kresťanov, ktorí bohatli z ryžovania zlata a obchodu s otrokmi. V roku 2018 bola na východnej strane hradiska inštalovaná hypotetická modelová rekonštrukcia vstupnej brány, ktorá vychádza z miestnych archeologických nálezov. Je 12 m vysoká a je tak jednou z najväčších v celom západnom slovanskom svete. Stála expozícia nálezov z prebiehajúcich archeologických výskumov sa nachádza v **Archeologickom múzeu Velkej Moravy v Bojnej** (info a kontakt vyššie v poznámke). Najmodernejšími archeologickými výskumnými metódami bol v okolí centrálného veľkomoravského hradiska Valy v posledných rokoch objavený celý systém – predveľkomoravských – hradísk, ale aj priekopy, valy, cesty či pozostatky po dolovaní železnej rudy a zlata.

Topoľčiansky hrad. Zrúcanina stredovekého hradu z 13. storočia na skalnatom výbežku na východnej strane Považského Inovca nad obcou Podhradie. Začiatkom 18. storočia ho za povstania Františka II. Rákociho veľmi poškodili cisárske vojská. V polovici 18. storočia ho ešte opravili, ale po presťahovaní správy panstva do Tovarník začal pustiť. Je voľne prístupný.

Podunajská pahorkatina. Rozsiahly geomorfologický celok v juhozápadnej časti Slovenska medzi Pezinkom a Trstínom na západe, Šahami a Štúrovom na východe, Sencom, Sereďou, Novými Zámkami a Dunajom na juhu s jazykovitými výbežkami k severu pozdĺž riek k Novému Mestu nad Váhom, Bánovciam nad Bebravou, Zlatým Moravciam, Pukancu a Sebechlebom, tvoriaci severnú a severovýchodnú časť Podunajskej nížiny. Na juhu susedí s Podunajskou rovinou, na západe ju ohraničujú Malé Karpaty a Považské podolie, zo severu do nej prenikajú ďalšie jadrové (Považský Inovec, Strážovské vrchy, Tribeč, Hornonitrianska kotlina) a na východe vulkanické geomorfologické jednotky (Pohronský Inovec, Štiavnické vrchy, Krupinská planina a Burda). Podunajská pahorkatina sa rozprestiera v oblasti dolných tokov Váhu, Nitry, Žitavy, Hrona a Ipľa (tvoriaceho s Dunajom na juhovýchode slovensko-maďarskú štátnu hranicu) v nadmorských výškach od 103 m (povyše ústia Ipľa do Dunaja) do zhruba 400 m (severovýchodne od Pukanca v cípe zabiehajúcom pozdĺž Sikenice hlboko do Štiavnických vrchov). Povrch pahorkatiny je hladko modelovaný, striedavo rovinný – na nivách a terasách vodných tokov (hliny, piesky, štrkopiesky) či sprašových tabuliach (spraše, sprašové hliny) – a mierne zvlnený až zvlnený – na širokých a plochých chrbtoch so svahmi plytkých i hlbokých dolín a úvalín na eróznodenulačne rozčlenených zvyškoch neogénnych morských a jazerných akumulácií (íly, piesky a štrky), prolúviálnych kuželoch pod úpäťami susediacich pohorí (ostrohranný skelet, zvetralé valúny), ostrovoch naviatych pieskov či vulkanických tufov alebo na miestach postihnutých nerovnomernými tektonickými pohybmi, ktoré sa prezentujú mozaikou lokálnych (zamočiarených) znížení a (zalesnených) vyvýšení a náhlými (pravouhlými) zálohami riečnej siete. V dôsledku tejto pestrosti reliéfu so striedajúcimi sa nápadnými, prevažne severo-južným smerom pretiahnutými paralelnými vyvýšeninami a zníženinami sa člení pahorkatina na 11 geomorfologických podcelkov – dielčích pahorkatín (Trnavská, Nitrianska, Žitavská, Hronská a Ipľská) a nív (Dolnovážska, Nitrianska, Žitavská, Hronská, Čenkovská a Ipľská). Neogénne sedimenty, prekryté sprašami a sprašovými hlinami tvoria materskú horninu černozezí a hnedozezí, patriacim k najúrodnejším pôdam Slovenska. Okrem na nich pestovaných obilnín a olejní tu má výborné prírodné podmienky a dlhú tradíciu aj vinohradníctvo. Lesy sa prakticky nezachovali, s výnimkou miniatúrnych lokálnych zvyškov historických dúbav či dubohrabín či ostrovov na menej úrodnom podloží (štrky, vulkanity). Na tektonické poruchy viazané prirodzené teplé a studené minerálne pramene (Dudince, Santovka, Levice, Piešťany) dopĺňajú umelé geotermálne pramene (vrty) (Štúrovo, Podhájska, Poľný Kesov).

Názvy informačných panelov [ich poloha]

Pozn. V prípade nám neznámeho názvu informačného panela uvádzame v hranatých zátvorkách podľa mapy chodníka len jeho polohu.

A. Panely **na ústrednej trase**, vedúcej juhovýchodnými svahmi južnej časti Považského Inovca a na dvoch krátkych úsekoch aj jeho hlavným chrbtom (v oblasti sediel Havran a Marhát):

1. Sedlo Havran
2. [Lomec]
3. [nad Ardanovcami]
4. Čertova pec
5. [nad Nitrianskou Blatnicou]
6. [Rotunda sv. Juraja]
7. Marhát [v sedle Marhát]
8. [Jelenie jamy]
9. [Heťkova dolina]
10. Valy (Bojná I)
11. Lužné lesy na alúviu Hradného potoka [Hradná dolina 1, v doline]
12. Natura 2000 (CHVÚ, ÚEV) [Hradná dolina 2, nad Bojnou]
13. [Hradisko (nad Dolinou)]
14. [Skalka (nad Záhradou)]
15. [Úhrad]
16. [Podhradie]
17. [Duchonka]
18. [vodná nádrž Nemečky]

B. Panely **na odbočkách do jednotlivých obcí, resp. v nich**:

1. [Šalgovce]
2. [Ardanovce]
3. Radošina
4. Víno Radošina
5. Nitrianska Blatnica
6. Nitrianska Blatnica - kultúrne pamiatky
7. Vozokany
8. [nad Vozokanmi]
9. Lipovník
10. [nad Lipovníkom]
11. [Ducové]
12. Hubina
13. [Skalka (nad Hubinou)]
14. [Gonove lazy (nad Hubinou)]
15. Bojná
16. Fauna Považského Inovca (hmyz, obojživelníky, plazy) [nad Bojnou, ranč pod Babicou]
17. [Tesáre]
18. [nad Tesármí (Nové mlyny)]
19. [Závada]
20. [Prašice]
21. [Nemečky]

Informačné panely v teréne nie sú číslované.

DO KOSTELU SV. ANNY	
KOSTEL SV. ANNY (km)	0,40
STOLA MARIÁ (km)	1,20
PRÍ HRADČAN (km)	1,80
DO KOSTELU SV. ANNY	
STOLA MARIÁ (km)	1,20
KOSTEL SV. ANNY (km)	0,40
PRÍ HRADČAN (km)	1,80

NÁUČNÝ CHODNÍK POVAŽSKÝ INOVEC

BRONZA

1

1. Historická geografia

Význam geografie (historická, fyzická, ekonomická, ekologická) a jejích úloh (poznání, využití, ochrana, tvorba).
 Historická geografie: Vznik a vývoj osídlení, rozvoj zemědělství, obchodu, průmyslu.
 Fyzická geografie: Vliv přírodních podmínek na rozvoj společnosti.
 Ekonomická geografie: Vliv rozložení surovin, výroby, dopravy na rozvoj společnosti.
 Ekologická geografie: Vliv rozvoje společnosti na životní prostředí.

2. Historická architektura

Vliv přírodních podmínek na rozvoj architektury (materiál, tvar, funkce).
 Historická architektura: Vznik a vývoj architektury, rozvoj umění, kultury.
 Fyzická architektura: Vliv přírodních podmínek na rozvoj architektury (materiál, tvar, funkce).
 Ekonomická architektura: Vliv rozložení surovin, výroby, dopravy na rozvoj architektury.
 Ekologická architektura: Vliv rozvoje architektury na životní prostředí.

3. Historická zemědělství

Vliv přírodních podmínek na rozvoj zemědělství (materiál, tvar, funkce).
 Historická zemědělství: Vznik a vývoj zemědělství, rozvoj umění, kultury.
 Fyzická zemědělství: Vliv přírodních podmínek na rozvoj zemědělství (materiál, tvar, funkce).
 Ekonomická zemědělství: Vliv rozložení surovin, výroby, dopravy na rozvoj zemědělství.
 Ekologická zemědělství: Vliv rozvoje zemědělství na životní prostředí.

4. Historická průmysl

Vliv přírodních podmínek na rozvoj průmyslu (materiál, tvar, funkce).
 Historická průmysl: Vznik a vývoj průmyslu, rozvoj umění, kultury.
 Fyzická průmysl: Vliv přírodních podmínek na rozvoj průmyslu (materiál, tvar, funkce).
 Ekonomická průmysl: Vliv rozložení surovin, výroby, dopravy na rozvoj průmyslu.
 Ekologická průmysl: Vliv rozvoje průmyslu na životní prostředí.

5. Historická doprava

Vliv přírodních podmínek na rozvoj dopravy (materiál, tvar, funkce).
 Historická doprava: Vznik a vývoj dopravy, rozvoj umění, kultury.
 Fyzická doprava: Vliv přírodních podmínek na rozvoj dopravy (materiál, tvar, funkce).
 Ekonomická doprava: Vliv rozložení surovin, výroby, dopravy na rozvoj dopravy.
 Ekologická doprava: Vliv rozvoje dopravy na životní prostředí.

6. Historická obrana

Vliv přírodních podmínek na rozvoj obrany (materiál, tvar, funkce).
 Historická obrana: Vznik a vývoj obrany, rozvoj umění, kultury.
 Fyzická obrana: Vliv přírodních podmínek na rozvoj obrany (materiál, tvar, funkce).
 Ekonomická obrana: Vliv rozložení surovin, výroby, dopravy na rozvoj obrany.
 Ekologická obrana: Vliv rozvoje obrany na životní prostředí.

7. Historická kultura

Vliv přírodních podmínek na rozvoj kultury (materiál, tvar, funkce).
 Historická kultura: Vznik a vývoj kultury, rozvoj umění, kultury.
 Fyzická kultura: Vliv přírodních podmínek na rozvoj kultury (materiál, tvar, funkce).
 Ekonomická kultura: Vliv rozložení surovin, výroby, dopravy na rozvoj kultury.
 Ekologická kultura: Vliv rozvoje kultury na životní prostředí.

